

TRI EKSPRESIONISTIČNE PODOBE SVETA MARJANA DOLGANA

Znanstvenoraziskovalni center SAZU je leta 1996 izdal knjigo Marjana Dolgana *Tri ekspresionistične podobe sveta*. Da je knjiga privlačno oblikovana in opremljena s slikovnim gradivom, je poskrbela tehnična urednica Milojka Žalik Huzjan. Marjan Dolgan se je v letih 1990/91 strokovno izpopolnjeval v ZR Nemčiji, knjiga je nastala na podlagi raziskave, ki mu jo je omogočila štipendija Alexander von Humboldt-Stiftung. Namen knjige je po avtorjevih besedah literarnozgodovinski: raziskuje motivno-idejno plast poglavitnih netrivialnih pripovednih del Ivana Preglja (1883–1960), Slavka Gruma (1901–1949) in Mirana Jarca (1900–1942). Ob pretresu nemških literarnozgodovinskih raziskav o ekspresionizmu (opira se na Thomasa Anza in Michaela Starka, Silvia Vietta in Hansa-Georga Kemperja, Wolfganga Rotheja, Walterja H. Sokela, Armina Arnolda, Wilhelma Krulla) želi dognati, katere so bistvene značilnosti ekspresionizma.

Ugotavlja, da je ekspresionizem pojav, ki ni problematičen sam po sebi; problematična je literarna zgodovina, ker se v 20. stoletju zadovoljuje s konstruiranjem večjih periodizacijskih členov, kakršna sta modernizem in postmodernizem. To priča, da v literarni zgodovini 20. stoletja še vedno odmeva umetnostni nazor minulih stoletij, češ da se literatura dogaja v velikih, zaokroženih in dolgotrajnih časovnih členih. Dolgan je prepričan, da je naloga literarnih zgodovinarjev natančno raziskovati tudi manjše (krajše) periodizacijske člene, sicer periodizacija lahko postane historični konstrukt. Selektivno pregleda slovenske literarnozgodovinske sodbe o ekspresionizmu in njegovem pripovedništvu ter opozarja, da so te marsikdaj izrečene brez poprejšnjih natančnih analiz konkretnih literarnih tekstov; pogosto so le literarnozgodovinske sodbe o literarnozgodovinskih sodbah drugih avtorjev. Temu se sam želi izogniti, zato se v delu ne ukvarja z makrostrukturnim, pač pa z mikrostrukturnim periodizacijskim pojmom.

Literarni zgodovinar in kritik Marjan Dolgan, zaposlen na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede SAZU, dokazuje, da ekspresionizem ni natančno oblikovno-stilna in idejno zaokrožena celota, zato mu odreka status literarnega obdobja ali smeri in ga definira kot literarno gibanje. Poudarja, da ekspresionizem kot gibanje opredeli tudi Lado Kralj v tridesetem Literarnem leksikonu, a ob razvrščanju literarnih tekstov svoja merila zaostri in ravna, kot da bi bil ekspresionizem koherentna literarna smer. Dolgan navaja merila za določanje pripadnosti ekspresionističnemu gibanju (oblikovno-stilne prvine, miselna podstat, motivi), zaradi obsežnosti problematike pa se omeji na preučevanje motivno-idejne plasti pri Preglju, Grumu in Jarcu. Analiza ga privede do spoznanja, da njihova pripovedna dela niso enovita, a jih je prav ekspresionizem najbolj zaznamoval, hkrati pa je vsak izmed treh pisateljev gibanju vtisnil svojo podobo.

Delo je opremljeno z bibliografijo, stvarnim in imenskim kazalom, prevodom temeljnih ugotovitev v nemški (Mihael Verbinc) in angleški jezik (Nina Majcen), dodan pa sinopsis v slovenskem in angleškem jeziku.

Tri ekspresionistične podobe sveta so osvežujoč prispevek k slovenski literarni zgodovini: avtor v razumljivem in nezapletenem jeziku prepričljivo utemeljuje, kakšne in katere prvine naj bi bile ekspresionistične v netrivialnih pripovednih delih treh pisateljev. Delo odlikujejo nazornost, jasnost in jedrnatost. Avtor natančno analizira motive in ideje v pripovednem opusu trojice (tudi v noveli Ivana Preglja *Matkova Tina*, ki je srednješolsko

obvezno domače branje), utemeljuje, kateri elementi so ekspresionistični, in definira ekspresionizem, zato knjigo priporočam bodočim maturantom in njihovim učiteljem.

Alenka Žbogar
Filozofska fakulteta v Ljubljani